

УДК: 332.146.2

Піріашвілі О.Б., канд. екон. наук, старший науковий співробітник,

Амбросенко О.П., канд. екон. наук, науковий співробітник,

Федяй Н.О., провідний економіст

Інститут економіки та прогнозування НАН України

РОЗВИТОК ЄВРОРЕГІОНІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасні проблеми розвитку транскордонного співробітництва на території України у формі єврорегіонів, досліджено нормативно-правову базу стосовно розвитку транскордонного співробітництва в Україні. Визначені основні сфери співробітництва між країнами – учасницями єврорегіонів. Намічено шляхи вирішення сучасних проблем розвитку єврорегіонів на території України.

Ключові слова: єврорегіон, транскордонне співробітництво, національні інтереси, національна економіка, євроінтеграція, прикордонна співпраця.

Одним із дієвих інструментів інтеграційної політики України є транскордонне співробітництво, зокрема у формі єврорегіонів. Транскордонне співробітництво об'єктивно сприяє зниженню економічних бар'єрів, зближенню і взаємодоповненню національних економік, їхньої інтеграції та поступовому становленню транскордонних економічних регіонів у структурі єдиного економічного простору. В Європі розвинена й досконала система транскордонного співробітництва відіграла важливу роль у прискоренні процесу європейської інтеграції.

Для України транскордонне співробітництво має стратегічне значення в контексті курсу на євроінтеграцію в умовах безпосереднього наближення нових східних кордонів Європейського Союзу внаслідок вступу до нього в 2004 і 2007 рр. Польщі, Румунії, Болгарії, Угорщини та Словаччини. Крім того, 19 із 25 областей України – прикордонні, з них 6 областей межує з країнами ЄС.

Дослідженню проблем розвитку та функціонування єврорегіонів присвячені наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, які вивчають цю проблематику за двома напрямками, зокрема:

по-перше, дослідження особливостей функціонування окремих єврорегіонів, якими займаються такі вчені, як: М.Боянецька, Ю.Вдовенко, В.Горбовий, Д.Гришечкин, А.Єпіфанов, М.Мінченко, І.Боярко, Н.Луцишин, Є.Ніколаєв, Л.Рассоха, Р.Яресько, Є.Карачун;

по-друге, вивчення проблем у рамках транскордонного, а саме єврорегіонального, співробітництва. В цьому напрямі ведуть наукові дослідження такі вчені, як: С.Артеменко, П.Беленький, С.Вдовенко, І.Граник, О.Другов, В.Шевченко-Марсель, Г.Щерба, А.Клемешев, В.Пила, О.Чмир, О.Гарасюк, Т.Терещенко, Н.Мікула.

Слід зазначити, що в їхніх наукових працях відображені підходи щодо вирішення окремих проблем розвитку єврорегіонів, зокрема, питання законодавчого врегулювання їхньої діяльності, удосконалення організаційно-економічних механізмів транскордонного співробітництва, питання інвестиційного забезпечення розвитку, визначення пріоритетних напрямів розвитку прикордонного регіону, що бере участь у діяльності певного єврорегіону. Проте на сьогодні відсутні комплексні фундаментальні та системні наукові розробки щодо вирішення актуальних проблем розвитку транскордонного, а саме єврорегіонального співробітництва в Україні у формі єврорегіонів.

Метою цієї статті є вивчення та узагальнення актуальних проблем розвитку діяльності єврорегіонів і окреслення на цій основі шляхів їхнього розв'язання з урахуванням особливостей прикордонних регіонів України, що беруть участь у транскордонному співробітництві у формі єврорегіонів.

Україна бере участь у системі єврорегіонів для: підвищення соціально-економічного розвитку периферійних регіонів за допомогою комплексу заходів міжнародної регіональної співпраці; кадрової, інфраструктурної підготовки регіонів до інтеграційної співпраці; більш повного використання потенціалу виробничої спеціалізації прикордонних регіонів; створення привабливих умов для залучення іноземних інвестицій; спільного розвитку транспортної та комунікаційної інфраструктури; спільної розробки стратегій розвитку транскордонного співробітництва, обміну досвідом розвитку виробничої та соціальної сфери; співпраці у сфері туризму, спорту і рекреації; охорони довкілля і розв'язання широкого кола екологічних проблем.

Ефект указаних сфер міжрегіонального співробітництва подвійний – з одного боку, вони спрямовані на вирішення проблем міжнародного обміну товарами, послугами, технологіями, інвестиціями, людськими ресурсами, а з іншого – дають змогу більшою мірою реалізувати потенціал прикордонних регіонів і підвищити їхній рівень розвитку, що, в свою чергу, забезпечує національні інтереси України. Таким чином, участь у діяльності єврорегіонів до-

зволяє оперативно вирішувати прикордонні проблеми на місцевому рівні, створювати гнучкі господарські структури із залученням іноземних інвестицій для будівництва і розширення прикордонної інфраструктури, налагоджувати прикордонну торгівлю, туризм, розширювати співпрацю в культурній, соціальній, природоохоронній та інших сферах діяльності.

На сьогоднішній день в Україні сформована відповідна нормативно-правова база для розвитку транскордонного співробітництва з іншими державами, що сприяє інтеграційним процесам в Україні на регіональному рівні. Зокрема, прийнято низку законодавчих актів, котрі сприяють розвитку транскордонного співробітництва в державі, а саме:

- Закон України "Про транскордонне співробітництво" від 24.06.2004 р. № 1861-IV. Цим Законом визначено мету та принципи державної політики у сфері транскордонного співробітництва, повноваження суб'єктів транскордонного співробітництва України, принципи та форми державної підтримки транскордонного співробітництва та його фінансове забезпечення [22];

- Закон України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" від 01.07.2010 р. № 2411-VI. Цим Законом визначаються засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України [23];

- Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р. № 964-IV. Цей Закон визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності [24];

- Конвенція Ради Європи "Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями", що набула в Україні чинності 22.12.1993 р. [14].

Слід зазначити, що правове підґрунтя для транскордонного співробітництва створюють також ратифікована Верховною Радою Європейська хартія місцевого самоврядування та Декларація про транскордонне співробітництво в Європі, котрі в концептуальному плані позитивно впливають на розвиток єврорегіонів, реформування місцевого самоврядування, а також сприяють удосконаленню

правових механізмів співпраці між органами самоврядування прикордонних міст і районів.

Зазначені нормативні документи спрямовані на розвиток усього спектра транскордонної співпраці в культурній, економічній, освітній та інших сферах на міжнаціональному, національному, регіональному рівні з метою спрощення візового режиму, розвитку прикордонної, транспортної, телекомунікаційної, природоохоронної, енергетичної інфраструктури, протидії нелегальній міграції і боротьби з міжнародною злочинністю [2].

Насамперед розглянемо теоретичну базу транскордонного співробітництва, котру складають такі основні терміни та визначення, наведені в зазначених вище законах, зокрема:

транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їхніми представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством [22];

еврорегіон – організаційна форма співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, що здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [22];

національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності українського народу як носія суверенітету й єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізацію котрих гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [24];

суб'єкти транскордонного співробітництва – територіальні громади, їхні представницькі органи, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади інших держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством та угодами про транскордонне співробітництво [22].

Також слід зазначити, що в ст. 6 Закону України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р. № 964-IV визначені *пріоритети національних інтересів України*, серед яких можна виділити національні інтереси, що безпосередньо стосуються транскордонного співробітництва, зокрема:

- зміцнення політичної та соціальної стабільності в суспільстві;

- створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення постійного зростання рівня життя і добробуту населення;
- збереження та зміцнення науково-технологічного потенціалу, утвердження інноваційної моделі розвитку;
- забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження довкілля та раціональне використання природних ресурсів;
- розвиток духовності, моральних засад, інтелектуального потенціалу українського народу, зміцнення фізичного здоров'я нації, створення умов для розширеного відтворення населення;
- інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір; розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України [24].

Таким чином, зазначені вище нормативно-правові документи спрямовані на розвиток усього спектру транскордонного співробітництва в економічній, науково-освітній, природоохоронній, культурній та інших сферах на регіональному рівні з метою спрощення візового режиму, розвитку прикордонної, транспортної, телекомунікаційної, природоохоронної та енергетичної інфраструктури, а також запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій [2].

Отже, Україна долучилася до транскордонного співробітництва ще в 1993 р. в рамках курсу на євроінтеграцію. Першим у 1993 р. був створений Карпатський єврорегіон, до якого увійшли території України, Словаччини, Угорщини, Румунії та Польщі. Станом на початок 2011 р. 15 областей України залучені до роботи дев'яти єврорегіонів (рис. 1): "Карпати" [19], "Буг" (1995 р., Україна, Польща, Білорусь) [16], "Нижній Дунай" (1998 р., включає Україну, Молдову, Румунію) [15], "Верхній Прут" (2000 р., включає Україну, Молдову та Румунію), "Слобожанщина" (2003 р., включає Російську Федерацію і Україну) [17], "Дніпро" (2003 р., включає Білорусь, Україну та Російську Федерацію) [18], "Ярославна" (2007 р., включає Україну та Російську Федерацію) [20], "Чорне море" (2008 р., включає Україну, Румунію, Російську Федерацію, Азербайджан, Туреччину, Грецію, Болгарію, Вірменію, Грузію, Молдову) [12], "Донбас" (2010 р., включає Україну та Російську Федерацію). Але на сьогодні до транскордонної співпраці залучені не всі прикордонні регіони

України, зокрема, незадіяними залишаються Рівненська, Житомирська, Київська області на півночі та Вінницька область на південному заході України. Тобто потенціал розвитку транскордонного співробітництва не вичерпаний і може бути використаний у довгостроковій перспективі.

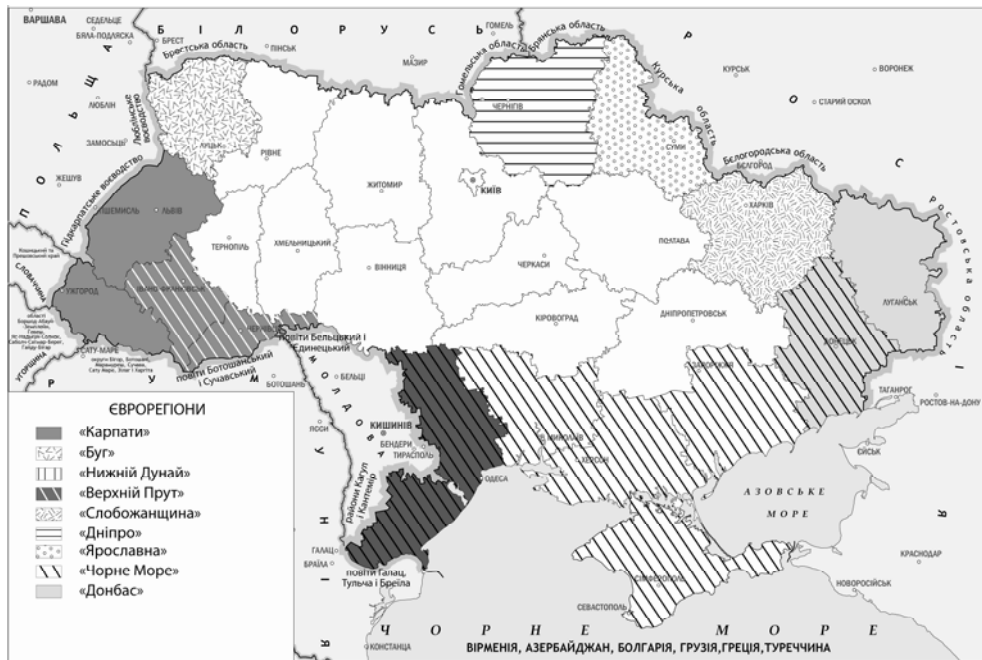

Рис. 1. Єврорегіони за участю областей України, які сформовані за період 1993–2011 рр.

Джерело: складено Н.Федяй.

На рис. 2 указані основні сфери співробітництва між країнами – учасниками в єврорегіонах, де бере участь Україна (згідно з визначеними на офіційних сайтах [12–20]).

На нашу думку, зазначені сфери співробітництва між країнами – учасниками єврорегіонів певною мірою кореспондуються з пріоритетами національних інтересів України, викладених в ст. 6 Закону України "Про основи національної безпеки України". Разом із цим слід зазначити, що існує низка ключових проблем, пов'язаних із забезпеченням національних інтересів України в процесі діяльності єврорегіонів, зокрема, стосовно реалізації конкретних інвестиційних проектів у сферах транскордонного співробітництва.

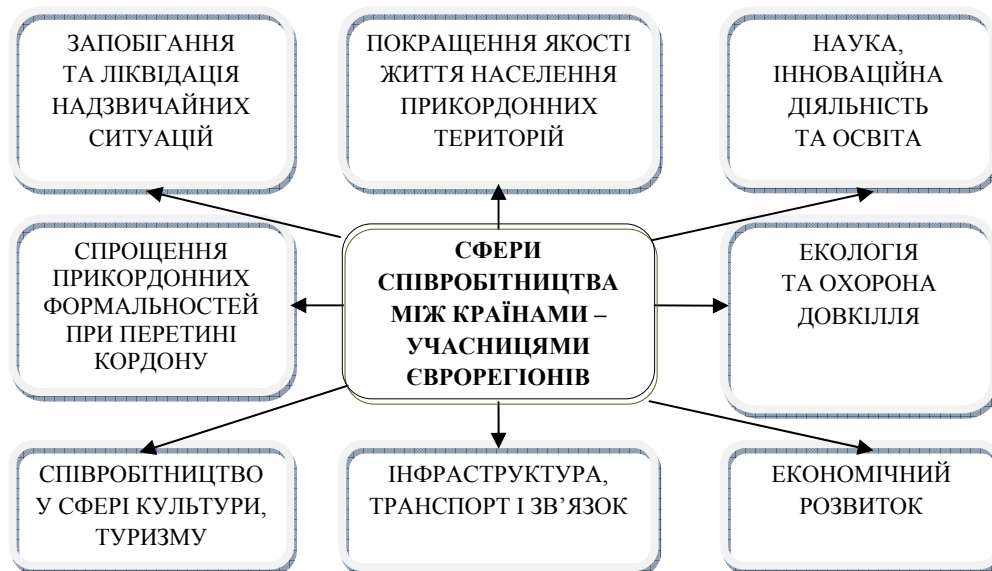

Рис. 2. Основні сфери співробітництва між країнами – учасницями єврорегіонів

Джерело: складено О.Амбросенко.

Слід зазначити, що діяльність єврорегіонів, на нашу думку, забезпечить реалізацію національних інтересів України за наявності головних умов, а саме:

- фінансування в повному та запланованому обсязі інвестиційних проектів транскордонного співробітництва;
- прозорості використання коштів із різних джерел фінансування (кошти Європейського Союзу, кошти Державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів і кошти приватних інвесторів) у процесі реалізації проектів транскордонного співробітництва.

Комплексний та системний аналіз формування та діяльності єврорегіонів дозволяє виявити ряд загальних проблем функціонування та розвитку єврорегіонів, що перешкоджають їхньому ефективному функціонуванню. Більшість із них є типовими для єврорегіонів, які створила Україна. Головні з них представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Загальні проблеми діяльності єврорегіонів і шляхи їхнього вирішення

Основні проблеми	Шляхи вирішення
<p>У юридично-правовій базі: не-узгодженість законодавчої та нормативно-правової бази держав – учасників єврорегіонів, у тому числі у митному та податковому законодавстві</p>	<p>Гармонізація та узгодження нормативно-правової та законодавчої бази в митному, податковому та спеціальному законодавстві шляхом спільного обговорення та прийняття відповідних рішень країнами-учасницями</p>
<p>У економічній сфері: суттєва різниця у рівні економічного розвитку держав-учасниць, у темпах і обсягах валового внутрішнього продукту (ВВП), валового регіонального продукту (ВРП), обсягах зовнішньої торгівлі товарами та послугами, обсягах залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ)</p>	<p>Формування, розробка та реалізація стратегій регіонального співробітництва єврорегіонів, орієнтованих на транскордонне співробітництво, затверджених радою євро регіону;</p> <p>введення нової категорії співпраці – "партнер єврорегіону", що передбачає міжрегіональне співробітництво з будь-якою адміністративно-територіальною одиницею країн ЄС або іншою країною, за прикладом єврорегіону "Верхній Прут";</p> <p>організація діалогу між асоціаціями працедавців і приватними компаніями;</p> <p>створення транскордонних кластерів, що охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять інституції, розміщені по обидва боки кордону. Особливістю транскордонних кластерів є те, що учасники кластерів розміщені в різних податкових, митних, законодавчих середовищах сусідніх країн, однак можуть мати спільні підприємства та організації, користуватися спільною інфраструктурою і функціонують насамперед на транскордонних ринках. Особливо це стосується єврорегіонів, що межують із Республікою Білорусь та Російською Федерацією</p>
<p>У фінансовій і фіскальній сферах: слабка фінансова забезпеченість та низька інвестиційна привабливість спільних проектів та відсутність чітко визначених механізмів використання фінансових ресурсів місцевих влад і територіальних громад</p>	<p>Підвищення інвестиційної привабливості прикордонного регіону за рахунок розвитку фінансової інфраструктури, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none">– розвитку банківського сектора за прикладом депозитно-кредитного банку, що функціонує в м. Луцьк у рамках єврорегіону "Буг";– створення міжнародних фондів, за прикладом Карпатського фонду, котрі будуть унікальними транскордонними регіональними фундаціями, що надають гранти та технічну допомогу громадським організаціям та органам місцевого самоврядування, зокрема у сфері міжрегіо-

Основні проблеми	Шляхи вирішення
	нальної та транскордонної співпраці та економічного розвитку. Прозорість процедури стягнення митних зборів та збільшення за їхній рахунок надходжень до місцевих бюджетів
Інституціональне забезпечення: дисбаланс повноважень органів місцевого самоврядування та територіальних громад різних країн, які беруть участь в організації транскордонного співробітництва, централізація цих повноважень на державному рівні	Делегування повноважень органам місцевого самоврядування та місцевим громадам в укладанні зовнішньоекономічних договорів і угод із представниками держав – учасниць єврорегіону
Організаційна структура єврорегіонів України: відсутність в єврорегіонах координаційних центрів, функції котрих досі виконують не окремо створені відповідні органи, а певні структурні підрозділи влади, внаслідок чого виникають проблеми з професійною підготовкою кадрів	Створення відокремлених координаційних структур єврорегіону; створення підрозділів, метою яких є сприяння залученню коштів для реалізації транскордонних проектів окремими організаціями, підприємствами; створення моніторингових комісій; створення підрозділів, метою яких є робота з населенням
Інфраструктурне забезпечення: значні диспропорції в розвитку транспортної, шляхової, комунікаційної та енергетичної інфраструктури, зокрема слабка транспортна проникність та зв'язаність прикордонних регіонів України	Залучення підприємств різних форм власності, іноземних інвесторів до розбудови транспортних комунікацій відповідно до світових стандартів через співробітництво з міжнародними організаціями та послідовну інтеграцію в міжнародну транспортну систему; співпраця з питань постачання енергоносіїв
Інформаційне забезпечення рад єврорегіонів: відсутність уніфікованої системи статистичних показників для моніторингу та спільного аналізу соціально-економічної діяльності країн – учасниць єврорегіонів	Забезпечення регулярного обміну інформацією з питань соціально-економічного розвитку; створення єдиної уніфікованої системи транскордонної статистики; видавництво промислових довідників із транскордонного співробітництва, як, наприклад, база даних усіх підприємств єврорегіону "Верхній Прут" на сайті Чернівецької обласної державної адміністрації
Інформаційне забезпечення громадськості: відсутній доступ до інформації стосовно діяльності єврорегіонів (веб-сайти, форуми та вільне обговорення проектів, інформація у ЗМІ тощо), популяризація єврорегіонів і спільних ключових проектів з іншими державами – учасницями єврорегіонів	Видання промислових довідників із транскордонного співробітництва; сприяння вільному поширенню інформації у транскордонному вимірі (наприклад, створення транскордонного інформаційного сервера); видання на базі місцевого координаційного органу безкоштовної газети про діяльність єврорегіону

Основні проблеми	Шляхи вирішення
<p>В екологічній сфері: неузгодженість дій у процесі запобігання та ліквідації стихійних лих, забруднення довкілля промисловими та побутовими відходами, неузгодженість у природоохоронному законодавстві, вдосконалення системи моніторингу стану довкілля до стандартів ЄС</p>	<p>Створення екоєврорегіону як модуля єврорегіону, за прикладом екоєврорегіону "Верхній Прут"; розробка програм захисту та управління природним середовищем (дистанційне розпізнавання та запобігання лісовим пожежам, паводкам і природним лихам), гармонізація методів роботи станцій спостереження за станом довкілля; фахові дослідження з питань забруднення довкілля та/або утилізації відходів і створення мережі підприємств із утилізації сміття; розробка спільних планів допомоги для боротьби з природними та техногенними катастрофами; створення транскордонних природних парків, реалізація спільних ініціатив із підвищення якості питної води та якості води у річках та озерах</p>
<p>У туристичній та культурній сферах: низький рівень туристичного інфраструктурного забезпечення, відсутність популяризації вітчизняних туристичних об'єктів у інших країнах – учасниках єврорегіонів</p>	<p>Створення та розвиток спільних культурних транскордонних маршрутів; випуск туристичних довідників, спільна участь у ярмарках і виставках; створення високоякісної освітньої програми для працівників туристичної галузі, спрямованої на розвиток туризму в рамках транскордонного співробітництва; збереження унікальної природної та історико-культурної спадщини регіонів і використання їхнього рекреаційного потенціалу повною мірою; популяризація та проведення спортивних заходів серед молоді; активне просування та реклама туристичних об'єктів прикордонних регіонів на міжнародному рівні</p>
<p>У сфері кадрового забезпечення: відсутність відокремлених координаційних структур єврорегіонів і залучення до їхньої діяльності кадрів місцевої влади, що не мають спеціальної підготовки, загалом негативно впливає на функціонування єврорегіонів</p>	<p>Створення на базі місцевих ВНЗ кафедр із підготовки фахівців відповідних спеціальностей, а саме: державного управління та регіональної економіки, міжнародних відносин і фахівців із регіонального маркетингу; проведення тренінгів, засідань круглих столів і конференцій із проблем транскордонного співробітництва та функціонування єврорегіону; створення курсів (різних рівнів) вивчення іноземних мов сусідніх прикордонних держав (районів) для державних службовців</p>

Джерело: складено на основі узагальнення результатів наукових праць [1–11, 21–32].

Розглянувши загальні проблеми розвитку діяльності єврорегіонів, перейдемо до аналізу проблем функціонування кожного з дев'яти єврорегіонів на основі сфери їхньої спеціалізації, рівня економічного розвитку та сусідів країн-учасниць (табл. 2).

Таблиця 2

Шляхи забезпечення ефективної діяльності єврорегіонів

Основні проблеми	Шляхи вирішення
Єврорегіон "Карпати"	
Відсутність централізованого фінансування державою, а також власних коштів прикордонного регіону (коштів місцевих бюджетів)	Уніфікація джерел фінансування Європейського Союзу у співпраці з єврорегіоном "Карпати" через розробку єдиної операційної програми на фінансову перспективу 2014–2020 рр.
Незацікавленість областей у функціонуванні єврорегіону; відсутність широкого залучення до засідань Ради єврорегіону представників зацікавлених громадських організацій	Трансформація формальності органів із питань транскордонного співробітництва в практичний інструмент шляхом залучення зацікавлених організацій і вирішення нагальних практичних питань; популяризація позитивних результатів транскордонного співробітництва
Високий ступінь зношеності (ступінь зносу) об'єктів транспортно-шляхової інфраструктури	Модернізація транспортно-шляхової інфраструктури за рахунок коштів місцевих бюджетів, приватних інвесторів і коштів фонду єврорегіону "Карпати"
Недостатній розвиток сфери туризму	Популяризація цього прикордонного регіону шляхом збереження його унікальної природної та історико-культурної спадщини, а також використання його рекреаційного потенціалу повною мірою; поширення зеленого туризму
Проблеми в сфері екології	Розробка і здійснення спільної довготривалої програми захисту населення в басейнах річок від паводків через створення міжнародної системи оповіщення; для збереження природної спадщини вживати заходів щодо створення біосферних резерватів та інших природоохоронних територій
Єврорегіон "Буг"	
Суттєва різниця у рівні економічного розвитку держав-учасниць після вступу Польщі до ЄС	Створення регіональних центрів економічної активності; підтримка підприємництва державою
Недостатня участь української сторони в розробці спільних проектів транскордонного співробітництва	Посилення пріоритетності інфраструктурних та економічних проектів; створення бази даних щодо проектів реалізованих, що перебувають у стадії здійснення та запланованих
Значна зношеність об'єктів інфраструктури міжнародних при-	Технічна модернізація діючої режимної зони пункту пропуску "Ягодин";

Основні проблеми	Шляхи вирішення
кордонних переходів європейського значення, мала пропускна спроможність діючих пунктів пропуску та їхня облаштуваність	відкриття на ділянці українсько-польського державного кордону пунктів пропуску "Адамчуки – Збереже" (Шацький район) та "Кречів – Крилув" (Іваничівський район)
Відсутність інформаційного супроводу діяльності єврорегіону, зокрема його українського представництва	Створення веб-сторінки, інформаційної газети, висвітлення діяльності єврорегіону в ЗМІ; інформаційний портал єврорегіону "Буг"
Єврорегіон "Нижній Дунай"	
Недостатній розвиток транспортної інфраструктури та відсутність проектів у сфері транспорту	Проведення робіт із розвитку автошляхової, річкової і морської інфраструктури; відкриття нових пунктів переходу державного кордону і модернізація вже існуючих. Серед проектів доцільно реалізувати такі: – організація поромного сполучення Орловка – Ісакча та Тульча – Ізмаїл; – організація регулярного міжнародного сполучення за маршрутом Ізмаїл – Рені – Джурджулешть – Галац; – створення прямої авіалінії між регіональними аеропортами Одеса, Кагул, Ізмаїл та Тульча; – реконструкція автомобільних доріг на прикордонних територіях Румунії, Республіки Молдова та України; – використання потенціалу морських торговельних портів Тульча та Рені
Недофінансування проектів у рамках діяльності єврорегіону "Нижній Дунай"	Оптимізація сфер співробітництва та виділення пріоритетних, зокрема таких, як: екологія, сільське господарство, торгівля, туризм, транспорт
Проблеми, пов'язані з недостатньою популяризацією сфери туризму	Позиціонування адміністративних одиниць – членів єврорегіону "Нижній Дунай", зокрема місць "винного" та екологічного туризму (наприклад, у місті Ізмаїл є єдина в Європі колонія ховрашків); представлення єврорегіону під час міжнародних туристичних виставок і форумів
Проблеми в сфері екології	Запобігання екологічним і техногенним катастрофам, що загрожують акваторії річки Дунай, біологічному та ландшафтному різноманіттю, через запровадження системи заходів запобігання та попередження; посилена співпраця в сфері охорони Дунайського біосферного заповідника
Єврорегіон "Верхній Прут"	
Низький рівень транскордонного співробітництва в економіч-	Збільшення кількості проектів, що мають суто економічний вектор співпраці, зок-

Основні проблеми	Шляхи вирішення
ній сфері між країнами – учасниками єврорегіону "Верхній Прут"	рема в рамках державно-приватного та публічно-приватного партнерства; створення регіональних центрів економічної активності
Мала пропускна спроможність діючих пунктів пропуску та їхня недостатня облаштованість	Технічна модернізація діючої режимної зони пункту пропуску; відкриття на ділянці українсько-румунського державного кордону нових пунктів пропуску
Єврорегіон "Слобожанщина"	
Незацікавленість і невизначеність у міжнародному співробітництві місцевих владних структур (керівників обласних і місцевих адміністрацій);	Активізація співробітництва громадських організацій України і Росії. Одним із головних його напрямів, на нашу думку, може стати інформаційна кампанія з пропаганди переходу до загальноєвропейських цінностей; створення мережі агентств регіонального розвитку, котрі б надавали консультації представникам малого і середнього бізнесу щодо ведення транскордонного співробітництва і координували з комісією роботу з питань транскордонного співробітництва
Незацікавленість у прикордонному співробітництві підприємницького сектора, зокрема малого та середнього бізнесу; незначна кількість виробництв з інноваційною складовою	Створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності у прикордонних регіонах шляхом розвитку інформаційного обміну, надання консультаційного обслуговування, використання можливостей надання податкових стимулів місцевими органами виконавчої влади; формування "зон експортної продукції", що функціонують на принципах міжнародної кооперації. З цією метою на рівні районів має бути створено мережу прикордонних торговельних домів; створення умов для вільного та безпечного переміщення населення через кордон шляхом розробки системи спрощеного паспортного контролю, планування та координації спільної роботи правоохоронних органів із метою запобігання правопорушенням по обидва боки кордону
Зношеність транспортної інфраструктури	Створення умов для прискореного оформлення документації на вантажі; підвищення пропускної спроможності КПП
Єврорегіон "Дніпро"	
Низький обсяг вантажних і пасажирських перевезень; високий ступінь зносу об'єктів транспортно-шляхової інфра-	Для підвищення ефективності використання МТК № 9 необхідне: – удосконалення транспортної інфраструктури;

Основні проблеми	Шляхи вирішення
структури, а саме міжнародного транспортного коридору (МТК) № 9	– інформаційне забезпечення; – контроль за рухом вантажів; – узгодження наскрізної ставки зборів і платежів; – використання сучасних інформаційних технологій для перевезення та обробки вантажів Модернізація транспортних магістралей
Недостатність інвестиційного забезпечення розвитку автодорожнього господарства	Можливими джерелами фінансування автодорожнього господарства є державний дорожній фонд, позикові та залучені кошти, залучення додаткових ресурсів на умовах інвестиційного кредитування та концесіонування; створення логістичних кластерів
Проблеми у сфері екології, зокрема техногенне забруднення довкілля	Моніторинг стану довкілля; пересувні станції спостереження за станом повітря
Євро регіон "Ярославна"	
Відсутність проектів у економічній сфері	Спільні домовленості та подальша робота в сфері економічних відносин
Недостатність інвестиційного забезпечення розвитку автодорожнього господарства	Можливими джерелами фінансування автодорожнього господарства є державний дорожній фонд, позикові та залучені кошти, залучення додаткових ресурсів на умовах інвестиційного кредитування та концесіонування; створення логістичних кластерів
Неузгодженість, різновекторність проектів країн – учасниць євро регіону, в проектах Сумської області переважають проекти щодо перероблення та утилізації відходів, у проектах Курської області – проекти, присвячені захисту лісів, водних угідь, ландшафтному і біорізноманіттю	Узгодження проектів в екологічній сфері, спільна діяльність у рамках одного проекту країн – учасниць євро регіону;
Євро регіон "Чорне море"	
Для українських учасників існує ризик того, що вони залишаться осторонь процесів через свою аморфність, оскільки на рівні потенційних регіонів-членів немає стратегічного бачення цілей такого членства і засобів їхнього досягнення	Пошук спільних інтересів із Румунією в рамках участі в діяльності євро регіону
Удосконалення транспортної інфраструктури	Реалізація проекту будівництва кільцевої автомагістралі навколо Чорного моря
Проблеми у сфері екології	Забезпечення спільного контролю за екологічною ситуацією і раціональним використанням природних ресурсів басейну Чорного моря

Основні проблеми	Шляхи вирішення
Неповне використання транзитного потенціалу в проходженні транспортного коридору "Європа – Азія" через Україну	Спірні питання використання транспортних шляхів до Європи через балтійський вихід між Росією та Білоруссю вимагають посилення привабливості Керч-Єнікальського каналу для транспортного сполучення портів Каспійського та Середземного морів
Єврорегіон "Донбас"	
Проблеми у соціальній сфері, пов'язані з сезонними міграціями шахтарів до Ростовської області на заробітки	Розвиток кооперативних зв'язків між підприємствами країн – учасниць єврорегіону, що створює умови для розвитку довгострокових програм захисту населення та економічного співробітництва
Нераціональність вантажопасажирських перевезень	Перенесення центру ваги вантажопасажирських перевезень з автотранспорту на залізничний і водний транспорт
Проблеми в сфері екології, що виникають внаслідок перенасиченості територій Донецької і Ростовської областей промисловими об'єктами, що забруднюють басейн Азовського моря	Створення і реалізація спільної програми очищення Азовського моря; моніторинг довкілля басейну Азовського моря
Проблеми у сфері транспортно-дорожньої інфраструктури; низька пропускна спроможність контрольно-пропускних пунктів;	Облаштування та модернізація транспортних коридорів, що мають міжнародне значення і зв'язують великі населені пункти; облаштування і модернізація контрольно-пропускних пунктів, що дозволить збільшити й удосконалити пропускну і міграційну спроможність на кордоні; надання обласним містам вузлових функцій транс'європейських транспортних мереж; створення логістичних кластерів

Джерело: складено на основі узагальнення даних, що містяться в [1–12, 15–21, 26–32].

Виходячи з викладеного вище, можна зробити висновок про те, що розвиток прикордонної співпраці, котра має істотне значення для розв'язання проблем прикордонних територій, пов'язаних із їхньою периферійністю, сприятиме здійсненню господарської діяльності та прискоренню суспільно-культурних змін, які є необхідною умовою добросусідських відносин. Відповідно до цього політика регіонального розвитку держави буде спрямована на стимулювання діяльності органів регіональної влади та місцевого самоврядування з метою підтримки нових ініціатив і розроблення проєктів транскордонного співробітництва, а саме:

по-перше, головним завданням розвитку транскордонного співробітництва є ефективне використання природно-ресурсного,

демографічного, виробничого і науково-технічного потенціалу з метою вирішення питань комплексного розвитку територій. Необхідно впроваджувати прогресивний досвід із реалізації ефективних проектів за рахунок новацій у різних сферах діяльності одних євро-регіонів у інших як практику ефективного функціонування. В євро-регіонах на території України успішно функціонують такі проекти та програми:

- "Партнер єврорегіону" – за прикладом єврорегіону "Верхній Прут",
- з розвитку банківського сектора за прикладом депозитно-кредитного банку єврорегіону "Буг",
- зі створення та видання промислових довідників із транскордонного співробітництва за прикладом єврорегіону "Верхній Прут",
- зі створення екоєврорегіону єврорегіону "Верхній Прут",
- зі створення міжнародних фондів за прикладом Карпатського фонду,

по-друге, в процесі функціонування єврорегіонів в Україні виникли певні геополітичні особливості. Так, на нашу думку, особливостями функціонування єврорегіонів на *заході та півдні країни* є те, що на відміну від *Європейського Співтовариства*, де пріоритетом є вдосконалення розвиненої системи взаємин, одним із головних завдань для Східної Європи є відновлення на постсоціалістичному просторі співробітництва на всіх рівнях. Спільне у них – загальноєвропейські пріоритети сталого розвитку та побудови "Європи регіонів". Тому першочерговим для нових єврорегіонів є вирішення спільних проблем в умовах економічної кризи з одночасним розвитком взаємовигідних відносин як для кожного учасника, так і для регіону загалом.

Особливостями єврорегіонів на *сході та півночі країни* є співпраця України з *Білоруссю та Російською Федерацією*, що в минулому мали тісну кооперацію та співпрацю в рамках єдиного народногосподарського комплексу СРСР, а також окремі конкурентоспроможні сфери співробітництва, які порівняно легко відновити при наявності відповідної політичної волі та належного фінансування;

по-третє, на нашу думку, необхідно започаткувати практику формування та реалізації *стратегії розвитку єврорегіону* на довгострокову перспективу з метою взаємоузгодження національних інтересів країн – учасниць транскордонного співробітництва. Суб'єктом реалізації стратегії розвитку єврорегіону має бути рада

єврорегіону. Це також надасть можливість вивчати та впроваджувати в регіонах держави прогресивний зарубіжний досвід стратегічного регіонального управління;

по-четверте, вважаємо за потрібне долучити до процесу транскордонного співробітництва ті прикордонні області України, які ще не увійшли до складу єврорегіонів (незадіяними залишаються Рівненська, Житомирська, Київська області на півночі держави, чий потенційний партнер – Білорусь, та Вінницька область на півдні, чий потенційний партнер – Молдова). Участь зазначених областей у діяльності єврорегіонів сприятиме поступовому розвитку агропромислового комплексу, виробничої та ринкової інфраструктури та поліпшенню екологічної ситуації.

На закінчення зазначимо, що розвиток міжрегіонального співробітництва в Україні можливий передусім за умови докладання відповідних зусиль учасниками цього процесу, а також необхідної державної підтримки. Радам єврорегіонів необхідно створити комісії чи робочі групи з метою об'єктивної оцінки економічного та інвестиційного потенціалу кожного регіону, котрий бере участь у транскордонному співробітництві і визначити взаємні інтереси розміщених у них суб'єктів господарювання та адміністративно-територіальних одиниць кожної країни-учасниці.

Список використаних джерел

1. *Боянецька М.І.* Участь України у транскордонному співробітництві (на прикладі єврорегіону "Верхній Прут" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68510.doc.htm>.
2. *Вдовенко С.М., Вдовенко Ю.С.* Єврорегіональне співробітництво: науково-практичні засади формування і розвитку [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/2009_38/3.htm>.
3. *Вдовенко Ю.С.* Єврорегіон "Дніпро" – інтеграційно-інвестиційний розвиток транспортної мережі [Електронний ресурс] / Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень. – Доступний з: <<http://pfirs.org/?p=807&language=uk>>.
4. *Горбовий В.* Стан та перспективи Карпатського єврорегіону: погляд з України [Електронний ресурс]. – Доступний з: <www.euroregionkarpaty.com.ua>.
5. *Гришечкин Д.Г.* Єврорегіон Донбасс [Електронний ресурс] // Русский Мир. Украина. – Доступний з: <<http://rusmir.in.ua/eko/1333-evroregion-donbass.html>>.
6. Єврорегіони в системі трансграничного співробітництва [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.centis.bsu.by/metod/publ/euroreg.doc>>.
7. Засідання ради єврорегіону "Верхній Прут" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.rii.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=406&art=33068>>.

8. Луцишин Н.П. Розвиток і функціонування транскордонного об'єднання – євро регіону "Буг" [Електронний ресурс] / Інститут Схід-Захід. – Доступний з: <<http://ewi.org.ua/chastyna-5/>>.

9. Методичні рекомендації з питань зміцнення інституційної спроможності та підготовки стратегії розвитку євро регіонів (об'єднань транскордонного співробітництва) [Електронний ресурс] / Міністерство регіонального розвитку та будівництва України. – Доступний з: <http://eep.org.ua/files/MP_strategy_euro-regions23.09.doc>.

10. Ніколаєв Є. Одещина на шляху до Європи [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://biblio.od.ua/index.php?name=Pages&op=page&pid=18>>.

11. Основні напрямки розвитку міжнародного туризму та шляхи його екологізації у рамках євро регіону "Верхній Прут" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,240/id,10634/>.

12. Офіційний сайт євро регіону "Чорне море" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.bser.eu/>>.

13. Офіційний сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://europa.eu/index_en.htm>.

14. Офіційний сайт Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=106&CM=1&CL=ENG>>.

15. Офіційний сайт євро регіону "Нижній Дунай" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://ved.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=10777&id=1150>>.

16. Офіційний сайт євро регіону "Буг" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://brestobl.com/21evro/evro.htm>>.

17. Офіційний сайт євро регіону "Слобожанщина" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.euroregion.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=111&Itemid=27/>.

18. Офіційний сайт євро регіону "Дніпро" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://beleuroregion.by/index.php?option=com_content&view=article&id=64&Itemid=97&lang=ru>.

19. Офіційний сайт євро регіону "Карпати" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.euroregionkarpaty.com.ua/2010-03-21-00-46-50/2010-03-21-00-48-02.html>>.

20. Офіційний сайт євро регіону "Ярославна" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.euroregion.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=72>.

21. Прикордонні території України та Росії, що об'єдналися в рамки євро регіонів "Слобожанщина" та "Ярославна" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://bibliofond.ru/view.aspx?id=460631>>.

22. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Доступний з: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861-15>>.

23. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Доступний з: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2411-17>>.

24. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Доступний з: <<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>>.

25. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами сто-

совно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС) [Електронний ресурс] / офіц. сайт Верховної Ради України. – Доступний з : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_947>.

26. *Рассоха Л.Д.* Шляхи забезпечення національних інтересів України у процесі діяльності єврорегіонів "Чорне море" і "Нижній Дунай" // Одеса и Одещина в европейском измерении : сб. статей. – Одеса, 2010. – 84 с.

27. *Регіональна програма розвитку прикордонного співробітництва у Харківській області до 2011 року* [Електронний ресурс]: – Доступний з : <<http://kharkivoda.avakov.com/show.php?page=12761>>.

28. *Стефурак О.Д., Чайковська Т.В.* Проблеми розвитку Карпатського єврорегіону та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48327.doc.htm>.

29. *Українсько-польське транскордонне співробітництво та функціонування єврорегіонів* [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://diploma.org.ua/pages-585.html>>.

30. *Учасники єврорегіону "Верхній Прут" вийшли на рівень прямих контактів* [Електронний ресурс] // Економічні новини. – Доступний з : <<http://economic.cv.ua/articles/29295>>.

31. *Щерба Г.І.* Шляхи активізації транскордонного співробітництва в умовах європейської інтеграції [Електронний ресурс] // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Доступний з : <http://www.nbu.gov.ua/Portal/natural/nvnu/misnarod_vidnos/2009_4/R1/Shcherba.pdf>.

32. *Яресько Р.С.* Міжнародне транскордонне співробітництво України: на прикладі єврорегіону "Буг" [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/75982.doc.htm>.

*Надійшла в редакцію
22.06.2011 р.*